

Przemiany społeczno-polityczne i ich znaczenie dla rozwoju filozofii greckiej

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Przemiany społeczno-polityczne i ich znaczenie dla rozwoju filozofii greckiej

Źródło: domena publiczna.

Filozofia jest tworzona przez człowieka i dla człowieka. Ma odpowiadać na jego największe bolączki intelektualne, ale też na potrzeby danej sytuacji społeczno-politycznej. Jest więc równocześnie i ponadczasowa, i zawsze dostosowana do chwili obecnej. Nic zatem dziwnego, że wszelkie zawirowania historyczne, jakie mają miejsce, momentalnie wpływają na jej rozwój i wyznaczają nowe kierunki jej namysłu. Dzieje się tak od samego początku filozofii.

Twoje cele

- Poznasz wpływ przemian społecznych, politycznych i kulturowych na rozwój filozofii antycznej.
- Przeanalizujesz, jak poszczególni myśliciele greccy odpowiadali na potrzeby czasów sobie współczesnych.
- Uzasadnisz twierdzenie o praktycznym charakterze filozofii.
- Utrwalisz swoją wiedzę o teoriach filozoficznych Sokratesa i Platona.

Przeczytaj

Polecenie 1

Przypomnij sobie, w którym momencie greckiej historii narodziła się filozofia. Zastanów się, w jaki sposób sytuacja społeczna, polityczna i kulturowa wywarła wpływ na jej powstanie.

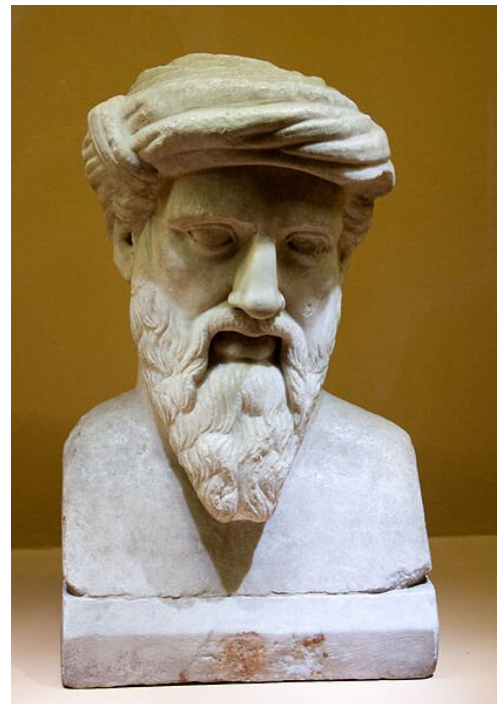
Początki filozofii – po co w ogóle powstała?

Jak wiemy, początek filozofii przypada na VII wiek przed Chrystusem, a więc moment, gdy kultura grecka okazuje się najsilniejszą cywilizacją basenu Morza Śródziemnego. Wcześniej miał miejsce okres zwany przez historyków „wiekami ciemnymi”, a więc czasami, z których nie zachowały się żadne materiały pisane, a materialnych dóbr kultury przetrwała szczątkowa ilość. Po jego zakończeniu, czyli około roku 800 p.n.e., Grecja niespodziewanie okazuje się kulturalną potęgą.

Greki czasów poprzedzających wieki ciemne był koczowniczym nomadą, stopniowo odbijającym południe Półwyspu Bałkańskiego, zaś Greki czasów po okresie wieków ciemnych okazuje się światłym, dostojnym przedstawicielem antyku. W greckich polis dominuje jedna, rozbudowana mitologia. Panuje jeden, acz podzielony na różne dialekty, język. Wyznaje się lokalne i ogólne kultury religijne, a utwory Homera są powszechnie znanym zbiorem zasad moralnych. Rozpoczyna się okres wielkiej kolonizacji.

Zadajmy więc pytanie: dlaczego akurat wtedy dochodzi do inicjacji filozofii? Odpowiedź na nie jest banalnie prosta: z konieczności. Już moment jej powstania doskonale udowadnia tezę, że filozofia każdego okresu historycznego jest dla niego czymś niezbędnym, a powstaje z oczywistych potrzeb intelektualnych ludzi tego właśnie okresu.

Postawmy się bowiem w sytuacji Greka, który reprezentuje wysoko rozwiniętą cywilizację VIII czy VII w. p.n.e. Niezależnie od stopnia posiadanej wiedzy jest reprezentantem potężnej

Pitagoras z Samos (ok. 570 r. p.n.e.–ok. 497 r. p.n.e.) – założyciel mistyczno-religijnego ruchu pitagorejczyków. Jako pierwszy użył dla określenia swych nauk miana „filozofia”, a siebie określił mianem „filozofa”.

Źródło: domena publiczna.

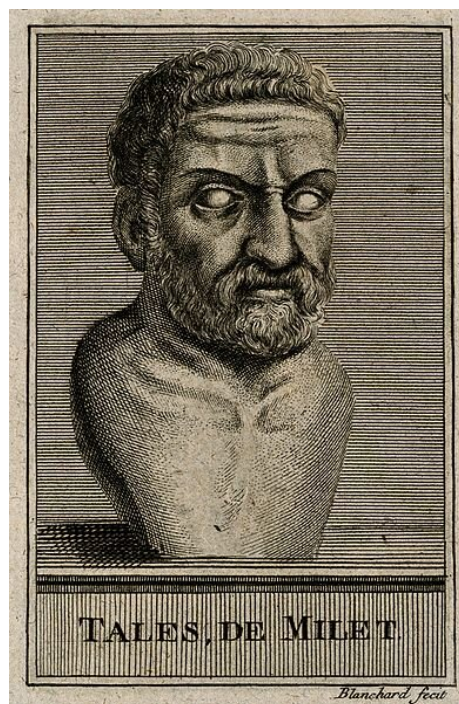
kultury, w której mitologiczne tłumaczenie świata i zjawisk na nim zachodzących przestaje zaspokajać jego potrzeby. Wyjaśnianie piorunów gniewem Zeusa czy migracji Słońca na niebie poprzez zaprzęg Apolla, nie jest już dogmatem wiary, lecz zwykłą symboliką i – niestety – wyrazem przebrzmiałego światopoglądu.

Oczywiście Grecy nie laicyzują się poprzez porzucanie swej religii, po prostu oprócz wiary zaczynają potrzebować także wiedzy. Z drugiej strony pragną wiedzy praktycznej, „życiowej”, którą można posługiwać się na co dzień. Nie chodzi tu bynajmniej o wiedzę dotyczącą praktycznych rzemiosł – wszak każdy Grek wie, jak wykonywać swoją pracę. Brakuje mu wiedzy praktycznej, która będzie mu przydatna na co dzień, a nie tylko w pracy.

Kiedy religia przestaje wystarczać, a nauka jeszcze nie istnieje, Grecy dokonują fenomenalnego odkrycia – tworzą filozofię. Można się naigrywać, że pierwsze jej twierdzenia były banalne, że Tales stwierdził, iż woda stanowi [arche](#) świata, a z kolei Anaksymander, że jest nim powietrze. Jednak prawda jest taka, że w czasach, o których mówimy, tworzenie nawet tak prostych koncepcji oznaczało intelektualną rewolucję, a żeby do niej doprowadzić, trzeba było być prawdziwym geniuszem.

Polecenie 2

Zastanów się, w którym momencie historycznym filozofia otworzyła się na analizowanie zagadnień dotyczących człowieka i jego życia. Pomyśl, dlaczego w Atenach V w. p.n.e. pojawiła się sofistyka?

Tales z Miletu (ok. 620 r. p.n.e.–ok. 540 r. p.n.e.) – określany mianem pierwszego filozofa. Uznał, że arche stanowi woda. Inicjator jońskiej filozofii przyrody.

Źródło: Fæ, Wikimedia Commons, licencja: CC BY 4.0.

Początki sofistyki – komu była potrzebna?

Można powiedzieć, że pojawienie się [sofistyki](#) było logicznym następstwem rozwoju filozofii. Bowiem dzięki [jońskim filozofom przyrody](#) nauczyła się ona rozważać zagadnienia fizyczne, zaś dzięki materialistom pokroju Demokryta – analizować mechanizmy, jakimi rządzi się

Siedemnastowieczne wyobrażenie sofisty Protagorasa z Abdery (ok. 480 r. p.n.e.–ok. 410 r. p.n.e.) i atomisty Demokryta z Abdery (ok. 460 r. p.n.e.–ok. 370 r. p.n.e.). Źródło: Salvator Rosa (1615–1673), *Protagoras z Abdery wraz z Demokrytem*, 1663–1664, olej na płótnie, Ermitaż, Wikimedia Commons, domena publiczna.

świat, i badać przemiany, jakie w nim zachodzą. Przesunięcie punktu ciężkości z badania otaczającego nas świata na człowieka, który w nim żyje, wydaje się więc logicznym, wręcz koniecznym następstwem jej rozwoju. Nie jest to jednak jedyna przyczyna takiego obrotu spraw.

W V w. p.n.e. filozofia, uprawiana dotąd głównie w greckich koloniach, na dobre rozgościła się w Atenach. Równocześnie rozpoczął się okres greckiej kultury, który możemy nazwać „antycznym oświeceniem” czy „antycznym humanizmem”. W takim kontekście filozoficzne rozważania zagadnień dotyczących człowieka okazują się spełnieniem kolejnej intelektualnej potrzeby przedstawicieli tej epoki.

Jak wiemy, sofisci byli płatnymi nauczycielami, którzy mieli przysposobić

polityków, oratorów, sędziów czy urzędników do pracy publicznej. Jak się jednak okazuje, ich działalność wywarła o wiele większy wpływ na przedstawicieli swego czasu, bowiem jako pierwsi rozpoczęli filozoficzny namysł nad zagadnieniami etycznymi, tłumaczyli, jak powinniśmy postępować na co dzień, a także – dlaczego to właśnie człowiek jest miarą wszechrzeczy. Ten filozoficzny antropocentryzm rozkwitł dzięki sofistom.

Polecenie 3

Przypomnij sobie z lekcji historii, kiedy zakończyła się epoka helleńska, a rozpoczęła hellenistyczna. Zastanów się, w jaki sposób zmiany kulturowe tego okresu mogły wpłynąć na rozwój filozofii.

Filozofia hellenistyczna – dlaczego była niezbędna?

Wspomnieliśmy o znaczeniu przemian społecznych, politycznych i kulturowych w kontekście samego powstania filozofii. Powiedzieliśmy o zmianie intelektualnych potrzeb Greków jako o czynniku, który wymusza konkretne zmiany w jej rozwoju. Podajmy więc także przykład tego, jak wielkie tragedie dziejowe mogą wpłynąć na

PYRRHO.

Pyrron z Elidy (375 r. p.n.e.–ok. 285 r. p.n.e.) – inicjator ruchu sceptyków.

Źródło: domena publiczna.

wyznaczenie nowych kierunków filozoficznego namysłu.

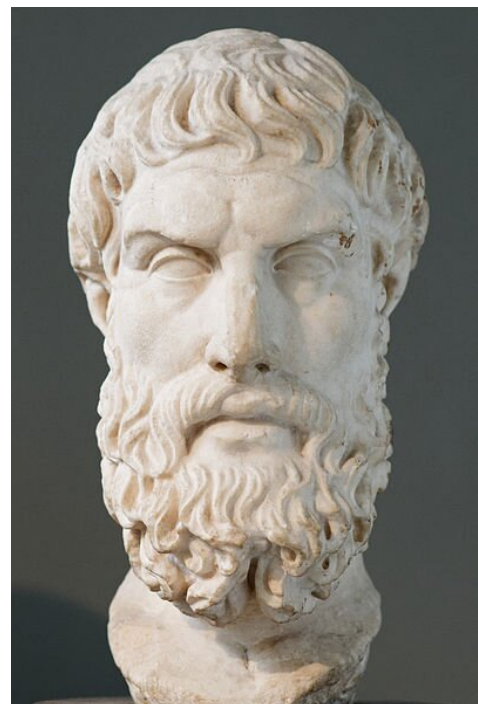
W IV w. p.n.e. Grecy ulegają macedońskiej ekspansji, a data bitwy pod Cheroneą (338 r. p.n.e.) uznawana jest za symboliczny koniec greckiej niepodległości i zastąpienia kultury helleńskiej przez kulturę hellenistyczną.

Znów postawmy się w sytuacji przeciętnego Greka. Dotąd żył w swym państwie-mieście, w pełni utożsamiając się z jego kulturą, polityką i bieżącymi sprawami. Żył dla swego polis i z poczuciem, że wspólnie z innymi obywatelami współtworzy własne państwo-miasto.

Uważał się za przedstawiciela najlepszej cywilizacji, przez co jego rozumienie polityki zagranicznej było dwójakiego rodzaju – jako relacji z innymi państwami-miastami i ich koloniami, które przecież wchodziły w obręb tej samej kultury, jak i relacji z kulturami innymi, zewnętrznymi, którym sporo brakuje do greckiej doskonałości.

Utrata suwerenności, wymazywanie granic pomiędzy konkretnymi polis, włączenie całej Hellady w obręb macedońskiego imperium i coraz większe wpływy kultur wschodnich doprowadziły do zniszczenia greckiego światopoglądu. Grek poczuł się zagubiony, totalnie nie gotowy na wielkie zmiany, którym musiał teraz stawić czoła. Jego świat zmienił się w sposób drastyczny i wymagał nowego, odpowiedniego podejścia. Za tymi przemianami musiała nadążyć filozofia, aby pomóc Grekowi odnaleźć się w nowej sytuacji społeczno-politycznej i kulturowej.

Odpowiedź przyszła dość szybko, a objawiła się w naukach trzech odmiennych ruchów filozoficznych. Stoicy nauczali zasady niewzruszoności, wyobcowania, zamknięcia

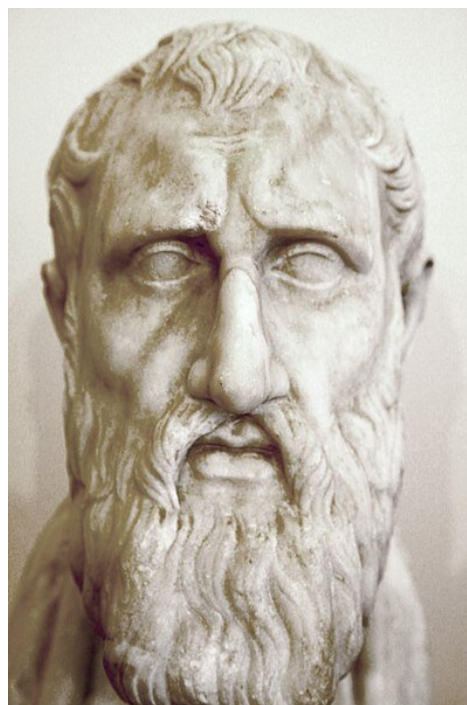
Epikur z Samos (341 r. p.n.–270 r. p.n.e) – twórca ruchu epikurejskiego.

Źródło: domena publiczna.

się we własnym wnętrzu, w którym człowiek, wyrzekając się wszelkich emocji i uczuć, może znaleźć spokój i zgodę z samym sobą.

Epikurejczycy głosili umiarkowany **hedonizm**, a więc przekonanie, w myśl którego człowiek żyje jedynie po to, by odczuwać przyjemność. Nie chodziło im jednak o to, aby rzucić się w wir hulaszczego i i ekstatycznego życia, lecz o to, aby skupiać się na zaspokajaniu tylko potrzeb podstawowych, niezbędnych do życia, a przy tym cieszyć się nimi w ciszy i i spokoju.

Jeszcze inne rozwiązanie zaproponowali sceptycy. W ich mniemaniu cały świat jest dla człowieka niepoznawalny – zmysły mają nas nieustannie, a rozum nie jest w stanie wyciągać z ich doświadczeń niepodważalnych wniosków. Powinniśmy zatem wyzbyć się wszelkich przekonań, darować stawianie jakichkolwiek tez i wieść życie niewzruszone. Co nader istotne i dobrze widoczne, trzy wspomniane tutaj nurty filozoficzne, pomimo kreowania skrajnie odmiennych postaw życiowych, posiadały pewien wspólny mianownik. Było nim przekonanie, że w obliczu konfrontacji ze światem człowiek musi być istotą zdystansowaną, że życie szczęśliwe i rozsądne zawsze powinno polegać na daleko idącej niezależności względem rzeczywistości i tego, co nas spotyka.

Zenon z Kition (335 r. p.n.e.–263 r. p.n.e.) – założyciel szkoły stoickiej.

Źródło: Jeremy Weate, Wikimedia Commons, licencja: CC BY 2.0.

Słownik

arche

(*gr. ἀρχή* – zasada, przasada, przyczyna, praprzyczyna) – główne pojęcie jońskiej filozofii przyrody, pitagorejczyków i wczesnych materialistów, zwanych pluralistami. Arche oznaczało główny żywioł, z którego powstał świat i który podtrzymuje jego trwanie, jako zasada i podstawa rzeczywistości

atomizm

nurt materializmu w filozofii i wczesnej fizyce głoszący, że materia składa się z odwiecznych i niepodzielnych drobin zwanych atomami (od *gr. ἄτομος* – niepodzielny, niekrajalny). Pogląd zapoczątkowany przez filozofów z Abdery: Leucypa i Demokryta, podzielany później m.in. przez Epikura, w Rzymie przez Lukrecjusza, a w czasach nowożytnych m.in. przez Gassendiego i Newtona

hedonizm

(od *gr. ἡδονή, hedone*, – rozkosz, przyjemność) – pogląd filozoficzny uznający, że podstawą ludzkiego szczęścia jest dążenie do przyjemności i rozkoszy, a unikanie cierpienia i bólu. Hedonizm jest nurtem bardzo niejednorodnym, zależnym m.in. od tego, czy konkretny myśliciel zrównuje ze sobą wszystkie przyjemności (Arystyp z Cyreny) czy też wprowadza ich hierarchię (Annikeris z Cyreny, Epikur z Samos). Hedonizm w etyce oznacza przyjęcie pojęcia przyjemności za podstawę nauki moralnej

idealizm

stanowisko filozoficzne wyrażające przekonanie o rzeczywistym istnieniu niematerialnych, abstrakcyjnych, inteligibilnych idei. Może występować w różnych formach i być zróżnicowany na rozmaite sposoby. Możemy na przykład rozróżnić idealizm umiarkowany, który zakłada, że poza ideami istnieje lub może istnieć materia, oraz idealizm rygorystyczny, w myśl którego żadna materia nie istnieje. Czasem idealizm bywa przeciwstawiany materializmowi, a więc przekonaniu, że istnieje tylko materia i nie ma żadnych bytów abstrakcyjnych

jońska filozofia przyrody

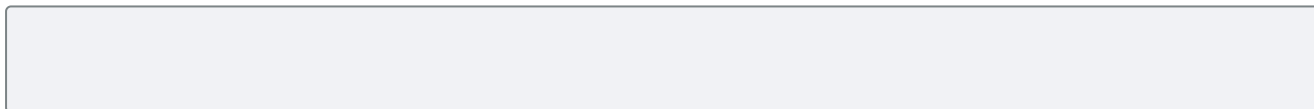
historycznie pierwszy nurt filozofii, zajmujący się fizyką, a więc badaniem *physis* (*gr. φύσις*), czyli przyrody. Jego pierwszymi przedstawicielami byli myśliciele malezyjscy: Tales, Anaksymander i Anaksymenes, a także Heraklit z Efezu i Ksenofanes z Kolofonu. Epigonami ruchu byli zaś Archelaos z Aten i Diogenes z Apollonii, działający w V w. p.n.e.

sofistyka

(od *gr. σοφιστής, sophistes* – praktykowanie mądrości) niejednolity ruch filozoficzny starożytnej Grecji przełomu V i VI w. p. n.e., skupiający nauczycieli polityków, retorów, oratorów i etyków. Celem sofistów było przysposabianie młodzieży i dorosłych do życia publicznego i pełnienia funkcji społeczno-politycznych. Krytykowano ich za to, że nauczają za pieniądze i szerzą relatywizm w ocenianiu cnót i wartości. Filozofami we właściwym tego słowa znaczeniu byli przedstawiciele pierwszego pokolenia sofistów, tacy jak: Protagoras z Abdery, Gorgiasz z Leontinoi, Trazymach z Chalcedonu, Prodikos z Keos czy Hippiasz z Elidy. Kolejne pokolenia trudno określić mianem filozofów. Byli to już wytrawni i nastawieni na zysk dyskutanci, którzy okryli cały ruch złą sławą. Przez ich działalność sofistyka nabrała znaczenia pejoratywnego, stając się synonimem matactwa, krętactwa i cwaniactwa

Polecenie 1

Zapoznaj się z treścią poniższego audiobooka. Rozważ, jakie intelektualne potrzeby Greków zostały zaspokojone dzięki twierdzeniom Sokratesa i Platona.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PmM0zMSec>

Sokrates i Platon jako reprezentanci intelektualnych potrzeb epoki

Filozof żyje w konkretnej epoce, którą trawia konkretne problemy. To fakt.

Filozof zмага się z tymi problemami tak jak inni ludzie. Tylko że akurat on musi na nie dać odpowiedzi. To także oczywisty fakt.

To, że filozof jest przedstawicielem pewnej epoki, akurat nie czyni go nikim wyjątkowym. Przecież każdy człowiek żyjący w danej epoce jest jej reprezentantem. To, co świadczy o wyjątkowości filozofa, to fakt, że akurat jemu udaje się rozwiązywać intelektualne bolączki, które mają wszyscy. No, prawie wszyscy – wszak są też ludzie, którzy żyją z dnia na dzień i żadnych intelektualnych problemów nie mają.

W treści lekcji umieszczono trzy przykłady ilustrujące, jak przemiany polityczne, społeczne i kulturowe odzwierciedlają się w historycznym rozwoju filozofii, jak dzięki nim powstają zupełnie nowe prądy filozoficzne, bardziej dostosowane do nowych realiów. Jednak co z pojedynczymi filozofami, których uważamy za wielkich, a ich naukę – za ponadczasową? Czy i w ich przypadku możemy powiedzieć, że byli po prostu reprezentantami swoich czasów, którzy chcieli swoimi naukami zaspokoić konkretne, intelektualne potrzeby epoki? Czy ich nauka, tworzona w pewnym kontekście kulturowym, społecznym i politycznym, okazała się po prostu tak wyjątkowa, że uchodzi za ponadczasową i niezależną od kontekstów swego powstania? Oczywiście, że tak.

Udowodnijmy to na dwóch powiązanych ze sobą przykładach Mistrza i Ucznia.

Sokrates jako filozof jest oczywiście dzieckiem swoich czasów. Wszak żaden filozof nie tworzy poza miejscem i czasem swego życia i żaden nie może dążyć do niezależności względem kultury, z której wyrósł. Fenomen Sokratesa polegał zaś na tym, że był głosem swej epoki. Zapamiętany został jako ucieleśnienie ideału mędrca – zawsze gotów przechadzać się po ateńskiej agorze, rozmawiać na ważne tematy z każdym, kto tylko poświęcił mu czas, zawsze niebaczny na własny zysk czy materialne potrzeby. Filozof, jak przystało na człowieka mimowolnie dokonującego rzeczy wielkich, budził skrajne emocje. Uwielbiany i podnoszony do rangi męża opatrznościowego przez garstkę rozumiejących go przechodniów i tych młodych, którzy zwali się jego uczniami. Nienawidzony lub wyszydzany przez nierozumiejącą go większość społeczeństwa. Sokratesa można było albo uwielbiać, albo nienawidzić – trzeciej drogi nie było. To on bowiem wyznaczał sposoby poprawnego myślenia i wyciągania wniosków, to dzięki niemu można było dokonać tego, co delficka wyrocznia nazywała poznaniem samego siebie. W końcu to on zupełnie mimowolnie wypowiedział wielką wojnę sofistom, bezpardonowo wyśmiewając ich rozumienie cnoty jako tego, co ma człowiekowi przynosić zysk i wymierne korzyści. Kiedy już zmęczone nim społeczeństwo bezpodstawnie oskarżyło go o wymyślanie nowych bogów i deprawowanie młodzieży – nie bawił się w sędzie w retoryczne popisy i manipulowanie tłumem. Rozprawę mógł wygrać bez żadnego wysiłku, nie chciał jednak zniżać się do poziomu cwaniackich zagrań i administracyjnych zagrywek. Zamiast tego bronił swej nauki. Gdy zaś miasto skazało go na śmierć, ze sznytem mędrca przepowiedział, że na całe Ateny spadnie hańba za ten wyrok, a kolejne pokolenia będą pociągały całe polis do odpowiedzialności za ten niesłuszny mord.

Jego najwybitniejszym uczniem okazał się Aristokles z Aten, zwany przez bliskich i przyjaciół Platonem.

Jego doniosłość dla epoki polegała na tym, że jako pierwszy przedstawił złożony, zamknięty i spójny system filozoficzny, a także otworzył pierwszą szkołę filozoficzną we właściwym tego słowa znaczeniu. Jak się później okazało, te dwa osiągnięcia były czymś koniecznym dla rozwoju filozofii, nauki i całej greckiej kultury. Filozofia była już na tyle rozwinięta, że swym namysłem mogła obejmować wszystkie sfery człowieczego namysłu – brakowało jedynie, aby ktoś dał przykład w jaki sposób stworzyć system wszechogarniający i wyczerpujący. Był to ponadto przykład systemu, który jest koncepcją antynaturalistyczną, a więc taką, która nie odwołuje się tylko i wyłącznie do wewnętrznych mechanizmów, według których funkcjonuje świat materialny. To również była potrzeba epoki – wyjść poza realia materialnego świata i sięgnąć po ponadmaterialne, duchowe rozstrzygnięcia i motywy, które w sposób racjonalny tłumaczyłyby całą rzeczywistość.

Wyjaśnienie platońskie okazało się tyleż proste, co konsekwentne. Oto bowiem niematerialne, odwieczne, niezniszczalne idee przenikają bezkształtną i chaotyczną materię, aby tworzyć ogół istniejących, niszczalnych przedmiotów. Każda istniejąca rzecz jest zatem połączeniem, jedną abstrakcyjnej idei i zmysłowej materii. Każdy byt współtworzony jest przez własne idee danego bytu, a także idee właściwości, jakie przypisują mu nasze zmysły w akcie poznania. Konsekwencja platońska przy stosowaniu tego sposobu rozumowania była totalna – nie ma wyjątków od zarysowanej tutaj reguły. Nawet dusze ludzkie okazują się we wszystkim podobne do idei – są wieczne i niematerialne, a przenikając konkretne ciała tworzą pojedynczych ludzi. Nawet cnoty, rozumiane przez Sokratesa jako obiektywne i racjonalne sposoby ludzkich zachowań, dźwignięte zostały do roli niezniszczalnych idei, które winny przenikać nasze postępowanie. Nawet pitagorejskie rozumienie liczb, figur i relacji matematycznych jako abstraktów, które porządkują całą rzeczywistość, zostało przez Platona odpowiednio zreinterpretowane i włączone do jego systemu. Od teraz wskazane przez pitagorejczyków abstrakty matematyczne stały się ideami, które wyznaczają właściwości realnych przedmiotów. Aby wyklądać swe nauki Platon założył własną szkołę filozoficzną. Jako że stała ona w świątym gaju Apolla Akademosa, nazwana została Akademią. Stanowiła przy tym pierwszą szkołę we właściwym rozumieniu tego słowa, gdzie filozof kształcił swych następców – nauczycieli wykładających filozoficzne teorie. Był to więc pierwowzór uniwersytetu, jaki znamy dzisiaj. Jego zaistnienie okazuje się z perspektywy czasu niezbędne dla rozwoju filozofii, a przy tym uchodzi za coś, co w danym czasie dla greckiej kultury było niezbędne.

Polecenie 2

Z czego, twoim zdaniem, wynika ponadczasowość filozofii Sokratesa i Platona? Uzasadnij swoją wypowiedź.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Pierwszeństwo w filozoficznym rozważaniu zagadnień człowieka, jego roli w świecie i problemów związanych z jego życiem codziennym przypada...

- ☐ Sokratesowi.
- ☐ jońskim filozofom przyrody.
- ☐ Platonowi.
- ☐ sofistom.

Ćwiczenie 2

Cechy, które były niezbędne do inicjacji filozofii, to...

- ☐ potrzeba kolonizowania nowych krain.
- ☐ chęć walki z religią za wszelką cenę.
- ☐ wysoki rozwój kultury greckiej.
- ☐ umotywowanie działań sofistów.
- ☐ wyczerpanie mitologicznego sposobu tłumaczenia rzeczywistości.

Ćwiczenie 3

Połącz nazwę ruchu filozoficznego z jego przedstawicielem.

idealizm

Pyrron z Elidy

sceptycyzm

Zenon z Kition

hedonizm

Epikur z Samos

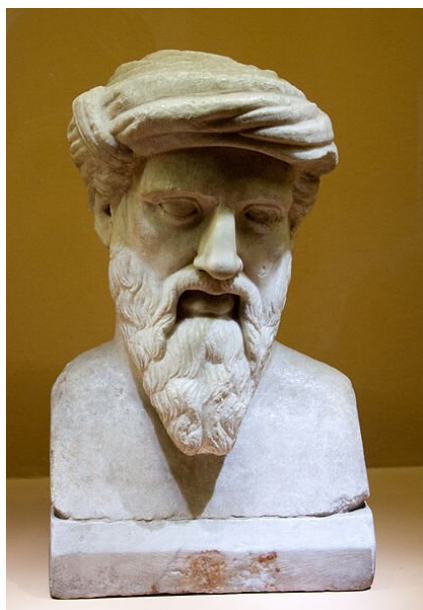
stoicyzm

Platon Ateńczyk

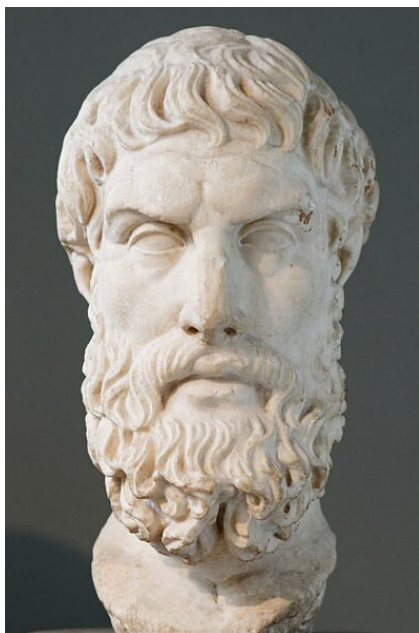
Ćwiczenie 4

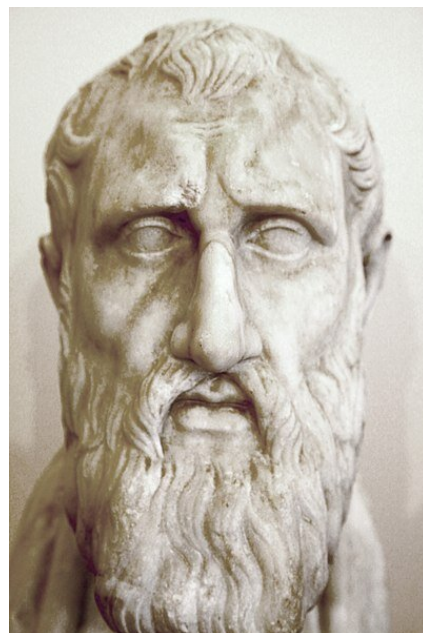
Przyporządkuj odpowiednie imiona do popiersi filozofów.

Pitagoras z Samos

Epikur z Samos

Zenon z Kition

Źródło: domena publiczna.

Ćwiczenie 5

Ułóż nazwy nurtów filozoficznych od zainicjowanych najwcześniej do zainicjowanych najpóźniej.

stoicyzm

materializm

jońska filozofia przyrody

sofistyka

Ćwiczenie 6

Poniższa mozaika nawiązuje do wydarzeń historycznych, które wiążą się z inicjacją okresu historycznego, który nazywamy...

☐ kulturą hellenistyczną.

☐ kulturą helleńską.

☐ ciemnymi wiekami.

☐ kulturą minojską.

Źródło: domena publiczna.

Ćwiczenie 7

Własnymi słowami opowiedz, na czym polega platoński antynaturalizm.

Ćwiczenie 8

Własnymi słowami opisz, dlaczego V. w. p.n.e. możemy określić mianem „antycznego oświecenia”.

Dla nauczyciela

Autor: Paweł Kaniowski

Przedmiot: Filozofia

Temat: Przemiany społeczno-polityczne i ich znaczenie dla rozwoju filozofii greckiej

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Pierwsze pytanie filozoficzne: co stanowi archē świata? Uczeń:

- 1) rozróżnia znaczenia słowa archē;
- 2) kojarzy imiona jońskich filozofów przyrody (Tales, Anaksymander, Anaksymenes) z przyjętymi przez nich zasadami (woda, bezkres, powietrze);

IV. Atomizm grecki (filozofia Leucypa i Demokryta) jako paradygmat ontologii naturalistycznej. Uczeń:

- 3) przedstawia w zarysie historię poszukiwania w nauce nowożytnej i współczesnej najmniejszych cząstek materii;

V. Filozofia Sokratesa jako początki filozofii człowieka i etyki. Uczeń:

- 1) charakteryzuje filozofię Sokratesa w kontekście jego życia i postawy moralnej;
- 2) objaśnia koncepcję uprawiania filozofii poprzez autorefleksję lub samoświadomość (hasło „poznaj samego siebie”);

VI. Filozofia Platona jako paradygmat metafizyki antynaturalistycznej. Uczeń:

- 1) wyjaśnia platońską teorię idei jako niematerialnych, niezmiennych i wiecznych wzorców dla zmiennych i czasowych rzeczy fizycznych oraz stosuje ją do wybranego sporu filozoficznego (np. sporu o to, czym są lub jak istnieją liczby);

IX. Epikureizm i stoicyzm jako dwa paradygmaty etyki. Uczeń:

- 1) porównuje epikurejski hedonizm i stoicki perfekcjonizm jako załączki (odpowiednio) konsekwencjalizmu i deontologizmu;

X. Tropy sceptyczne jako ponadczasowe wyzwanie dla epistemologii. Uczeń:

- 1) wyjaśnia na wybranych przykładach, na czym polega względność spostrzeżeń;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne. Uczeń:

- omawia wpływ przemian społecznych, politycznych i kulturowych na rozwój filozofii antycznej;
- rozważa, jak poszczególni myśliciele greccy odpowiadali na potrzeby czasów sobie współczesnych;
- uzasadnia twierdzenie o praktycznym charakterze filozofii;
- utrwała swoją wiedzę o teoriach filozoficznych Sokratesa i Platona.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;

- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał: „Przemiany społeczno-polityczne i ich znaczenie dla rozwoju filozofii greckiej”. Uczniowie mają zapoznać się z treściami w sekcji „Przeczytaj” i przygotować prezentację, w której przedstawią przykłady ilustrujące zagadnienia związane z tematem lekcji.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel, po zalogowaniu się na platformie, wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika temat lekcji oraz jej cele. Określa wiążące dla uczniów kryteria sukcesu.
2. **Dyskusja wprowadzająca.** Zalogowany na platformie nauczyciel, po wyświetleniu dostępnego w panelu użytkownika raportu, kontroluje przygotowanie uczniów do lekcji: weryfikuje, którzy uczniowie zapoznali się z udostępnionym przed lekcją e-materiałem. Wybrani uczniowie prezentują efekty pracy w domu. Pozostali uczniowie zadają pytania prezentującym oraz uzupełniają informacje. Tę część lekcji kończy krótka dyskusja wokół poruszonej tematyki. Po zakończeniu dyskusji chętna/wybrana osoba przedstawia wnioski.

Faza realizacyjna:

1. **Praca z tekstem.** Nauczyciel ocenia, na podstawie informacji na platformie, stan przygotowania uczniów do zajęć. Jeżeli jest ono niewystarczające, prosi o ciche zapoznanie się z treścią w sekcji „Przeczytaj”. Jeżeli zaś uczestnicy zajęć zaznajomili się wcześniej z tekstem, prosi, aby w parach wynotowali minimum trzy najważniejsze, ich zdaniem, kwestie poruszone w e-materiale. Następnie pary łączą się w grupy czteroosobowe i, dyskutując, wybierają wspólnie najważniejszy wątek. Na koniec każda z grup na forum przedstawia i argumentuje swój wybór.
2. **Praca z multimediami.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej materiał z sekcji „Audiobook”, a następnie odczytuje polecenie: *Zapoznaj się z treścią poniższego audiobooka. Rozważ, jakie intelektualne potrzeby Greków zostały zaspokojone dzięki twierdzeniom Sokratesa i Platona.* Uczniowie pracują w parach, analizując treść zadania, dyskutując i zapisując wnioski. Wybrane grupy omawiają swoje rozwiązanie i spostrzeżenia na forum klasy.
3. **Ćwiczenia przedmiotowe.** Uczniowie dobierają się w pary i wykonują ćwiczenia nr 1-4. Następnie konsultują swoje rozwiązania z inną parą uczniów i ustalają jedną wersję odpowiedzi

4. Uczniowie wykonują ćwiczenia nr 5-8. Nauczyciel sprawdza poprawność wykonanych zadań, omawiając je wraz z uczniami.

Faza podsumowująca:

1. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Stwórz krzyżówkę podsumowującą zajęcia i zawierającą minimum dziesięć haseł.

Materiały pomocnicze:

- Bronk A., Majdański S., *Filozofowanie w kontekście języka. Refleksje w związku z dociekaniem Anny Wierzbickiej*, w: „Roczniki Filozoficzne” 52(2004), z. 2, s. 57-73.
- *Wychowanie-mądrość-kultura. Problemy współczesnego wychowania w perspektywie sokratejskiej*, red. B. Jodłowska i M. Flanczewska-Wolny, Kraków 2011.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.